

УДК 373.3/.5.014.6

А. Власюк,
директор Озерненського ліцею Новогуївинської селищної ради
Житомирського району Житомирської області

І. Шаламай,
заступник директора з навчально-виховної
роботи Озерненського ліцею
Новогуївинської селищної ради
Житомирського району Житомирської області

Забезпечення наступності між початковою та базовою середньою освітою в умовах НУШ

*Ми маємо справу з найскладнішим, неоцінним,
найдорожчим, що є в житті, – людиною.
Від нас, від нашого вміння, майстерності,
мистецтва, мудрості залежить її життя,
здоров'я, розум, характер, громадянське й
інтелектуальне обличчя, її місце і роль у
житті, її щастя.*

В. О. Сухомлинський

Лише невелика кількість учнів, що перейшли до 5 класу, зберігають високу успішність навчання порівняно з початковою школою. Тому проблема наступності між початковою та базовою середньою освітою залишається актуальною і вимагає подальшого вивчення та поліпшення у кожному закладі освіти.

Наступність у педагогіці – це дидактичне правило, що передбачає засвоєння учнем понять у їх логічному зв'язку та взаємозалежності. Вона є закономірною умовою цілісності й ефективності освітнього процесу; чинником, що визначає логіку та послідовність навчання й виховання особистості на всіх вікових етапах, а тому вона має бути реалізована на всіх рівнях змісту освіти. Саме це є визначальним у концепції Нової української школи.

Протягом життя людина адаптується до різних умов. Під час навчання у школі дитина також увесь час адаптується: до дітей, до вчителів, до уроків, до режиму дня. Складним адаптаційним періодом є навчання у 5 класі. Перехід із початкової школи до основної пов'язаний із внесенням змін у спілкування, дотримання режиму дня, у види основної діяльності.

Для отримання достатніх результатів у забезпеченні наступності між початковою та базовою середньою освітою в Озерненському ліцеї вироблено такі умови:

- облаштовуємо таке освітнє середовище, де дитина почувається невимушено, комфортно, не боїться показувати свої емоції, виявляти власні творчі здібності;
- добираємо ефективні прийоми стимулювання і заохочення дітей до навчання;
- вчимо учнів навчатися самостійно, самоконтролю і самооцінки;
- аналізуємо та коректуємо результати адаптаційного періоду;
- співпрацюємо з батьками учнів.

Учні адаптуються до навчання у 5 класі не одразу. На це потрібен час і професійна команда педагогів. У початкових класах дитина звикає до одного вчителя, до постійної психологічної підтримки. З появою великої кількості різних педагогів учні губляться, у них зникає інтерес до навчання, з'являється тривожність, їм важко зрозуміти вимоги інших учителів, вони часто замикаються в собі, приховують свої емоції. Від того, як буде налаштоване спілкування з дитиною вже в перші дні навчання у 5 класі, залежатиме й мотивація учіння, і ставлення до навчання, результативність цього навчання.

Вирішенню проблеми наступності у ліцеї приділяється значна увага. Учителі початкової школи й учителі-предметники відвідують уроки, проводять семінари-практикуми, спільні заходи для 4 та 5 класів. На спільних засіданнях предметних методичних комісій заслуховуються доповіді з актуальних питань навчання і виховання учнів, аналізуються відвідані навчальні заняття, виховні заходи, робиться огляд новинок літератури та педагогічної преси із методик викладання навчальних предметів, аналізуються освітні програми, підручники, посібники, методичні рекомендації, дидактичний матеріал. Аналізується рівень якості знань, умінь і навичок учнів, їхньої вихованості. Моделювання навчальних занять, розв'язування педагогічних завдань і ситуацій, майстер-класи з використання комп'ютерних технологій та інтернет-ресурсів сприяють ефективній адаптації педагогів гімназії до вимог сьогодення. Це допомагає краще зрозуміти інтереси і потреби сучасних дітей.

Учителі-предметники повинні орієнтуватися у здобутому багажі знань, який діти отримали у початковій школі. Педагоги відвідують уроки у початковій школі, що допомагає їм реально оцінити майбутніх 5-класників під час навчання в основній школі. Учні мають можливість познайомитись з учителями, з якими будуть навчатися та спілкуватися надалі.

Традицією в нашому освітньому закладі стало проведення спільних позакласних заходів, під час яких п'ятикласники розповідають випускникам початкової школи про навчання, демонструють свої здобутки. Знайомство батьків і дітей зі своїми майбутніми вчителями вже у 4 класі, проведення предметних свят, змагань, окремих уроків, батьківських зборів спільно з учителями 5 класу сприяє кращій адаптації учнів до навчання на наступному етапі.

Перед переходом до 5 класу батьки разом з учнями мають визначити, до якого класу підуть їхні діти – чи то клас з інтенсивним вивченням математики, чи клас з інтенсивним вивченням іноземної мови. Вирішують, звичайно,

батьки, але вчитель і практичний психолог після проведених досліджень висловлюють свою думку і дають батькам пораду. Батьки школярів разом із дитиною заповнюють анкети, у яких пишуть про особисті риси характеру своєї дитини, якої допомоги вони потребують, залишають свої побажання, які повинні врахувати майбутні вчителі.

Останні батьківські збори у 4 класі проводяться за участю адміністрації, практичного психолога, вчителів 4 та 5 класів. Тут проходить остаточне формування класів, знайомство з класними керівниками і вчителями-предметниками.

На початку нового навчального року адміністрація готує наказ, план та пам'ятку на проведення психолого-педагогічного консилиуму щодо адаптації учнів 5 класів. Протягом вересня – жовтня практичний психолог відвідує уроки у 5 класах і проводить психологічні обстеження рівня розвитку учнів, готує матеріали на консилиум з характеристикою динаміки розвитку дітей і планує корекційну роботу. Результати цих досліджень допомагають визначити рівень адаптації учнів до 5 класу.

На педагогічному консилиумі, який проводиться на осінніх канікулах, щодо адаптації учнів 5 класів оприлюднюється аналіз цих досліджень і планується корекційна робота з подолання проблем адаптації, індивідуальні або групові заняття з фахівцями:

- проведення корекційних занять;
- визначення освітньої траєкторії розвитку учнів;
- рекомендації класному керівнику та вчителям-предметникам;
- ефективність проведеної корекційної роботи;
- рекомендації з подальшої роботи, яка допоможе подолати труднощі адаптаційного періоду.

З цією метою організовано роботу консультативних пунктів, соціального педагога, практичного психолога з батьками, учнями, вчителями; проводяться анкетування з питань організації освітнього процесу.

Спостереження за учнями, спілкування з ними в цей нелегкий для них період доводить, що вони дуже невпевнені в собі, не можуть зрозуміти, як правильно спілкуватися з педагогами, які вимоги потрібно виконувати – до них з'являється велика кількість вимог з боку багатьох людей: педагогів, батьків, самоврядування освітнього закладу. На ще маленьких дітей припадає великий об'єм інформації з новими для них словами, які іноді є зовсім незрозумілими.

Особливе місце під час адаптації учнів п'ятого класу відводиться класному керівнику, основним завданням якого є організація освітнього середовища для учнів таким чином, щоб для кожного з них перехід до нових умов навчання відбувався ефективно і мав позитивний результат. Щоб на високому рівні виконати це завдання, класні керівники п'ятих класів систематично співпрацюють з колегами як з початкової ланки, так і вчителями-предметниками з метою подолання труднощів й обміну досвідом у розв'язанні проблемних ситуацій.

Під час навчання учнів п'ятих класів учителі враховують рівень розвитку дітей цього віку, їхні індивідуальні та психологічні особливості. Вони застосовують знайомі для учнів ще з початкової школи прийоми подання інформації та методи зворотного зв'язку, досліджують, вивчають характеристики новоутворених учнівських колективів, працюють над створенням такого освітнього середовища, у якому б із задоволенням навчалися учні. Це значною мірою дає можливість виховувати інтелектуальну, творчу, конкурентоспроможну особистість.

Великий обсяг роботи виконується фахівцями психолого-педагогічної служби: психологом, соціальним педагогом, логопедом, які здійснюють психологічну підтримку учасників освітнього процесу у цей нелегкий для всіх період. Вони спостерігають за дітьми на уроках, перервах та в позаурочний час, проводять анкетування, індивідуальні бесіди з учнями і класним колективом загалом, виступають на батьківських зборах, проводять індивідуальні бесіди з батьками, індивідуально консультують. Кожним фахівцем психолого-педагогічної служби, за результатами проведених обстежень учнів, складається план корекційної роботи, спрямований на усунення виявлених проблем під час проходження адаптаційного періоду.

Ми вважаємо, що під час адаптації учнів необхідно дотримуватись здоров'язберігаючих технологій, які спрямовані не тільки на розвантаження на уроці, але й на дбайливе ставлення вчителя до навчального навантаження учнів. Необхідна увага приділяється проведенню під час уроків хвилинок відпочинку, зоровим вправам. Адміністрація разом з учителями відповідально ставиться до питання складання розкладу уроків, а також до планування графіків контрольних робіт.

Домашнє завдання займає одне з головних місць в процесі навчання. Неправильне його планування призводить до перенавантаження учнів. Щоб уникнути цієї проблеми, вчителі нашої гімназії використовують диференційований підхід: домашнє завдання задають різного рівня, і учні самостійно обирають, який варіант їм краще підходить. Якщо учень обрав і виконав завдання більш складного рівня, він поцінується, що сприяє заохоченню інших учнів. Для розвитку творчих здібностей і виявлення обдарованих учнів учителі практикують домашні завдання творчого змісту.

Педагоги нашого освітнього закладу застосовують в корекційній, розвивальній, профілактичній та діагностичній роботі ігрові технології. Тому що гра сприяє створенню ситуації успіху для кожної дитини, знижує психологічне напруження, адже у грі діти навчаються співпрацювати. Навчальні ігри сприяють кращому і швидшому засвоєнню нової інформації, розвитку вмінь і навичок необхідних для успішного навчання. Гра сприяє розвитку уваги, зорової і слухової пам'яті. Загальні риси дидактичних ігор: активність учасників, цікавість, колективність, проблемність, творчий характер, емоційна забарвленість.

Ефективність реформ, насамперед Нової української школи які проходять у сучасній освіті, залежить від правильної організації освітнього процесу на

засадах неперервності та наступності як системи навчання упродовж життя і створення комфортного освітнього середовища у закладі.

Створити ситуацію успіху, дати можливість кожній дитині відчувати себе комфортно в стінах ліцею і допомогти їй сформуватися як успішній особистості, розкрити і розвинути творчі здібності та індивідуальність – мета діяльності нашого педагогічного колективу.